

Motion till riksdagen 2025/26:3048

av **Markus Wiechel m.fl. (SD)**

En moderniserad alkoholpolitik

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att avskaffa Systembolagets monopol och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Systembolagets monopol

Grunden till det svenska alkoholmonopolet lades 1955 då ett antal lokala alkoholmonopol blev hopslagna samtidigt som motboken avskaffades. Redan då infördes kraven för att få handla, vilka utöver åldersgränsen vid 21 år var att kunden var nykter och att det inte fanns misstanke om att vederbörande skulle syssla med langning. Idag ser reglerna likadana ut med skillnaden att åldersgränsen har sänkts till 20 år. Det är alltså tydligt en kvarleva från förra århundradets förbudspolitik där man fräntar såväl näringslivet som medborgarna rätten till eget ansvar.

Huvudargumentet för att behålla monopolet stavas folkhälsa, där man önskar minska alkoholintaget för att minska de alkoholrelaterade skadorna bland medborgarna. När Finland vid årsskiftet 2017/2018 liberaliserade sin strikta alkoholpolicy var det många som likt olika hälsovårdsorganisationer varnade för en ökad alkoholkonsumtion. Efter att ha granskat konsumtionen för både alkoholförsäljning i butiker och på restauranger under årets första hälft ser vi svart på vitt att så inte har skett. Tvärtom har siffrorna från

tillsynsmyndigheten Valvira visat att konsumtionen minskat med 0,7 procent jämfört med året innan. Motståndare till den mer liberala alkohollagen befarade likaså att finländarna skulle övergå från mellanöl till starköl, men så har inte heller skett. Starkölets andel av ölförsäljningen i Finland ligger på under tio procent samtidigt som mellanölets andel uppgår till omkring 90 procent. Liberaliseringen av alkohollagstiftningen tycks även ha gjort att alkoholinförseln från Estland har minskat, enligt en enkätundersökning som gjorts av servicebranschen, bryggerierna och handeln. Under perioden september 2017 till augusti 2018 uppgick privatinförseln av alkohol från Estland till 32 miljoner liter alkoholdrycker. Två år tidigare var mängden 39 miljoner liter under samma period. Mot bakgrund av erfarenheter från Finland, men även avregleringar ibland annat USA och Kanada ser vi att det absolut vanligaste argumentet för att behålla monopolet faller platt till marken.

Argumentet om en påstådd ökad alkoholkonsumtion vid ett avskaffande av Systembolagets monopol saknar helt enkelt vetenskapligt stöd. Statens egna analysorgan Expertgruppen för Studier i Offentlig ekonomi (ESO) tydliggjorde bland annat detta i rapporten ”Synd och skatt – en ESO-rapport om politiken inom områdena alkohol, tobak och spel.” Vi ser dessutom hur vi även i Sverige har sett hur alkohopolitiken har liberaliserats något, utan problem. Det är betydligt enklare än på mycket länge att få tag på drycker med en hög alkoholhalt. Vi har idag lördagsöppet, kvällsöppet, hemleverans, e-handel, obegränsad EU-införsel, alkoholreklam samt restaurangboom understödd av lägre krav på matserveringar vilket inte fanns förr. Trots det har den svenska alkoholkonsumtionen sjunkit med hela åtta procent det senaste decenniet. Alla de befarade skadorna av ökad tillgänglighet har uteblivit och vi ser tydligt att det inte blev mer misshandel och rattfylla när lördagsöppet infördes eller när införselkvoterna förändrades.

Erkända undersökningar har visat att den största anledningen till att et alkoholberoende uppstår hos unga är att de testat alkohol i hemmet. Åldersgränsen för köp av alkohol och en strikt lag om langning är därför mycket viktigt, men inget av detta har någonting med monopolet att göra. Precis som inom läkemedels- eller tobaksförsäljningen är det möjligt att vidhålla en strikt syn på konsumtion oavsett om affären i fråga drivs av en privat entreprenör eller av ett statligt bolag. Om privata aktörer får chansen att sälja alkohol kan kontrollen tvärtom öka då den svarta marknaden får konkurrens vilket skulle vara positivt för folkhälsan.

En självklar del av samhällsutvecklingen i stort borde vara att utgå från de förhållanden som råder och vilka förutsättningar som idag finns i vårt samhälle. Till följd av öppnare gränser och liberala EU-regler har prisinstrumentet gått i baklås vilket gjort att begränsningen av konsumtionen genom exempelvis höga skatter inte är möjlig på samma sätt som förr. En konsekvens av de förhållandevis höga priserna på alkohol i Sverige är en ökad privat införsel av alkohol från andra länder med lägre priser. Det är som tidigare nämnts mycket enkelt att idag snabbt få tag på utlandsköpt alkohol, och i vissa områden är det vanligare att den alkohol som konsumeras är köpt i utlandet än i Sverige. Trots att staten får in stora summor tack vare alkoholförsäljningen varje år minskas näringslivets möjligheter att utvecklas på grund av monopoliet. Prisskillnaderna gör således också att potentiella skattemedel hela tiden försvinner till andra länder, inte helt sällan då det primära syftet med vissa utlandsresor är att införskaffa billig alkohol.

Systembolaget har av naturliga skäl aldrig varit konkurrensutsatt vilket tillsammans med motsvarigheterna i Finland har varit unikt inom EU. När det kommer till producenter av olika alkoholhaltiga drycker är det främst mikrobryggerier på glesbygden som blir förlorarna. Dessa får svårare att nå ut med sina drycker när det saknas systembolag eller när en specifik vara inte är tillgänglig för att intresset från det statliga bolaget helt enkelt inte anses tillräckligt stort.

Många försvarar monopoliet med resonemang om kvalitet och dessa menar att utbudet skulle bli sämre utan Systembolaget. Påståendet är dock ohållbart vilket är lätt att se vid en utlandsvistelse, om man inte värderar ett stort sortiment på boxviner eller starköl. Detta ändrar inte faktumet att Systembolaget, även om detaljhandelsmonopolet avskaffades, ändå kan vara kvar. Ett tydligt exempel på hur en omreglering kan bevara enskilda butiker är omregleringen av apoteken.

Det finns många goda exempel på alkoholförsäljning utan monopol runt om i världen, varför det känns märkligt att Sverige inte skulle klara av samma sak. Ett statligt alkoholmonopol rimmar illa med ett upplyst och modernt samhälle där var och en tar ansvar för sina handlingar. Vi kan vidhålla en stark kontroll för att förhindra missbruk av alkohol genom att ställa samma krav på privata aktörer som ställs på dagens systembolag, och vi har redan ett system med utskänkningstillstånd för restauranger. Det finns därför ingenting som säger att ett motsvarande system med regler och kontroll

inte kan införas för exempelvis matvarubutiker som vill sälja alkohol. Regeringen bör därför påbörja ett arbete för att avskaffa Systembolagets monopol.

Markus Wiechel (SD)

Victoria Tiblom (SD)

Pontus Andersson Garpvall (SD)

Patrick Reslow (SD)

Bo Broman (SD)

Adam Marttinen (SD)

Alexander Christiansson (SD)